

Kandidatuppsats: GNVK02, 15 hp

Handledare: Maria Eriksson

Genusvetenskapliga institutionen

Vårterminen 2020

Individuell frigörelse

En diskursanalys av talet om att öppna upp en
monogam relation

Sara Gert

LUNDS
UNIVERSITET

Abstract

This study explores the discourse on non-monogamy in a Swedish heterosexual context. Analysing how people speak about opening up monogamous relationships, the aim of this study is to investigate why monogamous relationships are conceived as problematic in the 21st century. By mapping out some underlying preconceptions concerning gender and concepts such as emancipation the study also aims to understand the potential connection between the discourse on non-monogamy and feminism. To explore these issues the study is based around a theoretical discussion between Anthony Giddens' theories concerning intimacy during late modernity and Michael Foucault's theories about discourse and power. As the analysis shows the discourse on non-monogamy constructs a highly individualised view on intimacy and emancipation. Monogamy is constructed as problematic since it hinders the individual's freedom of choice when it comes to intimacy and self-fulfillment. However, due to this individualised view the discourse on non-monogamy obscures other discursive factors that create obstacles for some individuals' self-fulfillment due to factors such as gender. Lastly, the discourse on non-monogamy appears to have more in common with a neo-liberal and post-feminist perspective on emancipation, conceived as individual freedom of choice, rather than a feminist perspective which traditionally conceptualises emancipation in more collective terms.

Key words:

Non-monogamy, emancipation, feminism, Anthony Giddens, Michael Foucault

Nyckelord:

Icke-monogami, frigörelse, feminism, Anthony Giddens, Michael Foucault

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställning	1
2. Bakgrund och tidigare forskning	2
2.1 Feminism och icke-monogami.....	2
2.2 Icke-monogama diskurser	4
3. Teoretiskt ramverk	4
3.1 Giddens: Den <i>rena</i> relationen	5
3.2 Foucault: Diskurser och makt	7
3.3 Det moderna subjektet	8
3.3.1 Giddens: Det reflexiva jaget	8
3.3.2 Foucault: Subjektet och governmentalitet.....	9
3.4 Frigörelse	10
3.4.1 Giddens: Pluralistisk sexualitet och demokratisering	10
3.4.2 Foucault: Sexualitet och förtryckshypotesen	11
3.5 Butler: Kön och performativitet	12
4. Metod	13
4.1 Material	14
4.2 Etik och självreflexivitet.....	15
5. Analys	16
5.1 Problematiseringen av monogamin	17
5.1.1 Den icke-monogama tvåsamheten	20
5.2 Individerna	22
5.2.1 Reglerade individer.....	23
5.2.2 Könade subjekt och materiella effekter	24
5.3 Frigörelse	26
5.3.1 Post-feminism och nyliberalism	28
6. Sammanfattning och diskussion.....	30
Empiriskt material	32
Poddar	32
Textmaterial	32
Referenser	33

1. Inledning

Att intima kärleksrelationer ska vara monogama är en norm som står relativt oemotsagd i Sverige idag. En parrelation tycks här grundas på ett kärleksideal om att endast engagera sig emotionellt och sexuellt med varandra i relationen. Detta ideal har dock historiskt sett kritiserats av feminister som har påpekat att romantiseringen av monogami har placerat kvinnan i en beroendeposition till mannen i det heterosexuella parförhållandet. Den äktenskapliga monogamin har även kritiserats för att ha bidragit till att skapa snäva och förtryckande förståelser av kön (Sadler 2018:30). Kritik mot monogami har därför i flera historiska skeenden kombinerats med ett förespråkande av emancipatorisk icke-monogami (se t.ex Rocha & Rocha 2019, Robinson 1997).

Trots en fortsatt stark norm om monogami visar nutida undersökningar (Moors 2017) på ett ökande intresse för vad som i vardagligt tal ofta kallas att *öppna upp* en relation. Att öppna upp kan förenklat beskrivas som när en relation med samtycke från båda parter öppnas ”för sex, förälskelser eller långsiktiga relationer med andra” (RFSU 2017, se även Sizemore & Olmstead 2017:1107). De icke-monogama diskurser som legitimerar öppna relationsformer idag är dock minst lika intressanta ur ett feministiskt perspektiv som tidigare nämnda diskurser och ideal om monogami, särskilt i en heterosexuell kontext där maktförhållandet mellan könen fortfarande kan förstås vara mannen till fördel. Med detta i åtanke intresserar jag mig därför för den nutida heterosexuella diskursen om att öppna upp en monogam relation, och hur den eventuellt kan kopplas till feminism. I denna uppsats utforskar jag just talet om att *öppna upp* som förekommer i ett antal populär-kulturella medier och sexual-upplysande sammanhang. Genom att utforska talet om att inleda ett icke-monogamt förhållande och hur detta tal eventuellt förhåller sig till feminism och frigörelse som koncept hoppas jag kunna synliggöra och kritiskt dekonstruera uppfattningar om par/individ, kön och makt i heterosexuella icke-monogama relationer, och på så vis också undersöka talet och fenomenets emancipatoriska potential.

1.1 Syfte och frågeställning

I den här uppsatsen ska följaktligen den nutida svenska diskursen om öppna relationsformer och icke-monogami granskas samt dess eventuella kopplingar till feminism och idéer om frigörelse. Vidare är mitt syfte att synliggöra de förståelser av kön som konstrueras i talet om att *öppna upp*. På så vis hoppas jag kunna utforska diskursens emancipatoriska potential. För att undersöka dessa aspekter av diskursen och talet om öppna relationsformer har jag formulerat följande forskningsfrågor:

- Vad gör att monogama relationer pekats ut som problematiska i talet om att öppna upp en relation?
- Vilka förståelser av kön konstrueras i talet om att öppna upp en relation?
- Hur kan den samtida diskursen om icke-monogami förstås i förhållande till feminism och frigörelse?

2. Bakgrund och tidigare forskning

Forskning om *consensual non-monogamy* (CNM) som det ofta kallas i akademiska kontexter har fått ett uppsving under det senaste årtiondet, särskilt inom fältet för sexualitetsstudier (Willis 2019:508). Trots att CNM har konceptualiserats på olika sätt i forskning håller de flesta forskare med om att begreppet bör förstås som ett paraplybegrepp som kan användas för att beskriva relationspraktiker där en eller båda partners har emotionella och/eller sexuella relationer med en eller flera andra personer utöver nämnda partner (Thompson et al. 2018b:117). Kvantitativa undersökningar om attityder och intresse för icke-monogami har överlag visat på mindre positiva attityder och lägre intresse för CNM jämfört med traditionellt monogama relationsformer (Thompson et al. 2018a, 2018b). Trots detta visar forskning ändå på ett ökande intresse för icke-monogama relationspraktiker (Moors 2017).

2.1 Feminism och icke-monogami

I *Familjens, privategendomens och statens ursprung* (2008/1884) beskriver Engels det monogama äktenskapets uppkomst som ”det kvinnliga könets världshistoriska nederlag” (61). Engels menar att monogamins uppkomst kan förstås som det första klassförtrycket ”med det manliga könets förtryckande av det kvinnliga” (68). Samtida med Engels kom det monogama äktenskapet att kritiserats hårt även av de amerikanska anarko-feministerna Voltairine de Cleyre och Emma Goldman som var anhängare av den anarkistiska falangen för ’free love’ (Rocha & Rocha 2019:65, 72). Free love-anarkister menade att sexuell frihet var en grundsten för självägande och autonomi. De kritiserade det monogama äktenskapet baserat på tre punkter; statens inblandning i kärlek och sexuella relationer genom äktenskapet, den äktenskapliga monogamins förstärkande av skeva könsroller genom mannens ägande av kvinnan och slutligen det monogama äktenskapets kränkande av personlig frihet och autonomi, som de menade endast kan uppnås genom fri kärlek (65). Genom att propagera för avskaffandet av äktenskapet som praktik, och istället uppmuntra till fri kärlek hoppades Goldman kunna främja självständiga och autonoma kvinnor (73). På samma spår hävdade Voltairine de Cleyre att även lyckliga och jämställda äktenskap, om de nu fanns, inte var att

förespråka eftersom äktenskapet i sig hindrade den flexibilitet som individer behöver för just personlig utveckling (75).

Ett senare exempel på feministisk kritik av monogami formulerades av Victoria Robinson på 1990-talet i artikeln *My Baby Just Cares For Me: feminism, heterosexuality and non-monogamy* (1997). I artikeln hävdar Robinson att den samhälleligt institutionaliserade monogamin privilegierar både mäns och kapitalismens intressen eftersom monogami ”opererar genom mekanismer av exklusivitet, ägarintressen och avundsjuka, filtrerat genom en lins av romantik” (144, min översättning). I ett samhälle där monogami är den institutionaliserade formen för kärlek och familjebildning, menar Robinson, att alla kvinnor missgynnas (144-5) eftersom den monogama ideologin genomsyrar samhällets policys och lagar och tvingar in individer i homogena kategorier kopplat till hur människor förväntas knyta band till varandra (145).

Robinson relaterar vidare diskussionen om monogami och icke-monogami till den feministiska debatten om 60- och 70-talets sexuella revolution och den påstådda kvinnliga sexuella frigörelsen. Inom feminismen finns det nämligen olika syn på 60-talets sexuella revolution. Vissa menar att kvinnors sexuella aktörskap vidgades, tack var exempelvis nya preventivmedel, ökad sexuell acceptans och en försvagad monogami-norm, medan andra menar att denna revolution enbart ledde till kvinnors ökade utsatthet för mäns sexuella makt (1997:146-7). Enligt Robinson följde den feministiska diskussionen om icke-monogami på 90-talet samma linje. Genom ett post-feministiskt perspektiv, där könade effekter och skillnader ofta ignorerades eller osynliggjordes, sågs icke-monogami ofta som ett självklart och positivt led i kvinnors utövande av sitt fria sexuella aktörskap (153-4). Av andra feminister sågs icke-monogami tvärtom som en relationspraktik där mäns kontroll över kvinnors sexualitet vidgades (154). Robinson noterar att heterosexualitet därför ofta kom att representera något problematiskt hos dessa feminister (151). Heterosexualitet i sig kom att tolkas som icke-feministiskt.

Robinson vill dock problematisera denna förståelse av heterosexualitet som icke-feministiskt, och menar att en icke-monogam heterosexualitet skulle kunna ”transformera och rekonstruera heterosexualitetens könade maktrelationer” (152, min översättning) och därigenom även utmana monogamins koppling till kapitalism och ägande. Robinson påpekar dock att ett feministiskt ställningstagande för icke-monogama praktiker alltid måste ”placeras i ett ramverk som medger att icke-monogami, likt monogami, opererar i en patriarkal kontext där

kvinnor och mäns sexuella aktörskap fortfarande är kopplade till dominanta ideologier om kvinnlig kontra manlig sexualitet” (149, min översättning).

2.2 Icke-monogama diskurser

I *'Loving More Than One' - On the Discourse of Polyamory* (2014), menar Christian Klesse, att polyamori, utöver att förstås som ett ord för icke-monogami eller en särskild praktik, främst bör förstås som en diskurs om kärlek. Denna diskurs bör även förstås både i motsats till och i samklang med den hegemoniska diskursen om romantisk kärlek (63). Polyamori som koncept har utvecklats i debatter kring alternativa sätt att ha relationer, debatter som drivits av en vilja att skapa en ny och mindre normativ kultur kring känslor, intimitet och sexualitet (63-4). Inom polyamori som diskursiv praktik läggs störst vikt av allt på kärleken. Flersam erotik och sexuell njutning legitimeras genom just ett fokus på kärlek (74). Klesse menar därför att den polyamoriska diskursens inte ifrågasätter utan snarare absorberar den hegemoniska diskursen om romantisk kärlek och omarbetar den för att tillåta flera parallella kärleksrelationer (73). Utöver diskursens fokus på kärlek läggs även stor vikt vid frihet. Klesse menar dock att den polyamoriska diskursens uppfattning om frihet grundar sig i liberala förståelser av den fria individen vilket skiljer sin från tidigare feministiska icke-monogama diskursers fokus på kollektiv frihet (69).

I *Poly/louge: A Critical Introduction to Polyamory* (2006) presenterar Jin Haritaworn et al. den polyamorösa rörelsens ursprung och framväxt i en ansats att kritiskt granska dess relation till strukturell makt och normativitet. Författarna uppmärksammar poly-communityts ofta exkluderande och elitistiska karaktär. I artikeln menar författarna nämligen att polyamori-diskursen och dess förespråkare behöver konfrontera sitt implicita uppehållande av normativa maktrelationer kopplat till klassism, rasism, sexism och hetero-cis-sexism samt ableism och kolonialism (519). Genom det stora fokus på individualism som ligger till grund för den polyamoriska diskursen menar författarna nämligen att diskursen omedvetet konstruerar privilegierade uppfattningar om normativitet (519). Detta leder i sin tur till en universalism som osynliggör och exkluderar olika mindre privilegierade grupper i samhället (520).

3. Teoretiskt ramverk

Det teoretiska ramverket som följer nedan består av ett samtal kring Anthony Giddens och Michel Foucaults väldigt olika syn på det moderna sexuella subjektet och dess förhållande till makten i samhället. Giddens utopiska teoretisering av utvecklingen i samhället under slutet av 1900-talet är på många sätt slående lik de bakomliggande förståelser som tidigare forskning

om icke-monogami har hittat, och kritiserat, i diskurser kopplade till polyamori. Jämfört med Giddens ger Foucaults teorier istället en mer kritisk och nyanserad bild av det moderna sexuella subjektet och utvecklingen i samhället, en bild som vänder upp och ner på förståelsen av oss själva som allt mer sexuellt frigjorda. Det är just för att synliggöra bristerna i den normativa förståelsen av oss själva som allt mer frigjorda som jag valt att ställa dessa två teoretiker mot varandra. Giddens epistemologiska och ontologiska utgångspunkt är att det finns en universell upplevelse av en materiell verklighet (1991:42), där individers sexuella frihet numera ökar. Baserat på tidigare forskning tror jag att denna bild av den sexuella utvecklingen till stor del även kommer utgöra den verklighetsförståelse som kommer till uttryck i det nutida talet om att öppna upp relationer. I kontrast till Giddens är istället Foucaults hela ontologi uppslukad av en epistemologisk förståelse av språket/diskurser som konstruerande av verkligheten. Med denna förståelse av verkligheten som diskursiv är individen och sexualiteten alltid och ofrånkomligen utsatt för diskursiv makt. Genom att sätta båda dessa teoretiska perspektiv i samtal med mitt material hoppas jag därför kunna visa på eventuella glapp och spänningar mellan uppfattningar om frigörelse och makt som utgör en del av diskursen om icke-monogama relationer.

I två skilda avsnitt kommer jag först presentera Giddens teori om den rena relationen, och därefter Foucaults syn på diskurser och makt eftersom jag anser att dessa två skilda ämnen utgör grunden för det kommande teoretiska samtalet i min analys. Därefter följer två avsnitt där jag redan nu sätter min förståelse av Giddens och Foucault i ett kritiskt samtal med varandra i förhållande till deras syn på *det moderna subjektet* och *frigörelse*. Avslutningsvis kommer jag även presentera ett separat avsnitt som behandlar Judith Butlers teorier om *kön och performativitet* eftersom jag anser att kön är underteoretiserat hos både Giddens och Foucault.

3.1 Giddens: Den rena relationen

I *Intimitetens Omvandling: Sexualitet, kärlek och erotik i det moderna samhället* (1995) menar Giddens att intimitet, såväl sexuell som emotionell, i moderna relationer innebär ett löfte om demokrati (162). I det förmoderna Europa ingicks dock de flesta äktenskap av ekonomiska anledningar, och inte av kärlek eller en önskan om sexuell och emotionell intimitet och jämställdhet (42). Under senare delen av 1700-talet kom dock ett nytt ideal om romantisk kärlek att få fäste (43). Idealet om den romantiska kärleken gav liv åt föreställningen om den enskildes liv som en individualiserad romantisk berättelse, där jaget och den åtrådda *Andra* snärjdes in i ett personligt och reflexivt kärleksnarrativ utan förankring

i ekonomiska förpliktelser. I den romantiska kärleken framstår jagets åtrådda *Andra* både som speciell och som jagets andra halva (43-4), och knyter därför an direkt till jag-identiteten genom att jaget, som nu förenats med sin älskade, har blivit helt (47). Eftersom kvinnors möjligheter till självförverkligande var ytterst begränsade, i jämförelse med män, bidrog det romantiska kärleksidealet till att kvinnors liv inriktades på kärlek, giftermålet och att hitta *Den Rätte* (48). Den romantiska kärleken, menar Giddens, blev därför en "feminiserad kärlek" (45). I takt med att detta faktum har kommit att ändras menar Giddens dock att det romantiska kärleksidealet också har kommit att förändras.

Det som Giddens menar är på framgång istället för det romantiska idealet är *den rena relationen* (1995:58). Det romantiska kärleksidealet byggde på vad Giddens kallar projektiv identifikation, den känsla av helhet som uppstod genom att förenas med sin andra hälft. Attraktionen skulle bygga på parternas olikhet. Dock var den andra partens egenskaper ändå redan kända i intuitiv mening eftersom attraktionen byggde på antagandet att man funnit allt det som saknats i en själv (60). I den moderna *rena relationen* uppstår tillgivenheten till varandra istället genom att parterna öppnar sig för varandra i ett tillstånd som Giddens kallar *sammanflödande kärlek*, vilket kan ses som motsatsen till projektiv identifikation (60). Den sammanflödande kärleken är istället aktiv och förutsätter ingenting i förväg. Detta leder till att det romantiska idealet om evig kärlek och att hitta den *enda* rätta upplöses. Den sammanflödande kärleken fokuserar istället på att skapa möjlighet till en "speciell relation" snarare än att finna en "speciell person" (61). Den rena relationen som uppstår genom den sammanflödande kärleken förutsätter ett jämlikt och demokratiskt emotionellt utbyte. Kärleken utvecklas "endast i den mån intimiteten utvecklas" (61).

Intimitet bör här förstås i den mening parterna avslöjar sina respektive behov, intressen och sin sårbarhet för varandra, både emotionellt och sexuellt (61). Den rena relationen är uppbyggd på ett ömsesidigt förtroende och på trohet mellan två reflexiva autonoma subjekt (123). Dock, poängterar Giddens, är "den sammanflödande kärleken [inte] nödvändigtvis monogam, i meningen sexuellt exklusiv" (61). Det som håller samman den rena relationen är de båda parternas accepterande av att relationen "är värd att upprätthålla så länge var och en får ut tillräckligt mycket av den" (62). Den rena relationen är på så vis *ren* från yttre tvingande faktorer som ekonomiskt beroende, äktenskapliga krav eller normer om hur relationer ska organiseras. Den rena relationen existerar endast så länge värdet av dess existens går att finna inom relationen i sig. Parterna i den rena relationen måste reflexivt komma fram till vad de båda vill få ut av relationen genom öppen och demokratisk

kommunikation. Sexuell exklusivitet är därför endast av betydelse ”i samma utsträckning som parterna ömsesidigt anser den vara väsentlig och önskvärd” (62).

3.2 Foucault: Diskurser och makt

En diskurs kan beskrivas som ”ett bestämt sätt att tala om och förstå världen” (Börjeson & Palmblad 2007:13). Foucault menar dock att diskurser inte bör förstås som en reflektion av en objektivt existerande verklighet utan snarare, när den omsätts i tal, som en producerande handling som konstruerar den verklighet den talar om (Foucault 2002:84-5). De konstruktioner av verkligheten som produceras genom diskurser är dock inte enbart en produkt av det som sägs. Även det som *inte* sägs, det som osynliggörs i diskursen, bör förstås som taktiskt bidragande till den diskursivt producerade förståelsen av verkligheten (51-2). En diskurs kan därför förstås som ett taktiskt anspråk på att representera *sanningen* om det som talas om.

Genom att producera och legitimera en viss typ av kunskap som sann menar Foucault att diskurser är direkt ihopkopplade med makt (2002:110). Diskursiv makt ska dock inte förstås som en suverän makt utövad av ett specifikt medvetet subjekt eller en grupp över en annan (105). Diskursiv makt, menar Foucault, är en makt som finns överallt, inte därför att den härskar över allt ”utan därför att den kommer överallt ifrån” (103). Både maktrelationer och diskurser bör således förstås som decentraliserade fält av multipla styrkeförhållanden – olika versioner av sanningen som kan hamna i motsättning med eller förstärkas av varandra (103). På så vis bildas kedjesystem av diskursiv makt-vetande, som i grunden består av rörliga förhållanden mellan en mångfald av diskursiva versioner av verkligheten. Dessa rörliga förhållanden kan dock stelna och utkristalliseras i samhällliga institutioner och statsapparater samt förkroppsligas genom andra hegemonier och normer i samhället (103).

Fenomen som exempelvis relationer, kärlek och sexualitet, kan talas om, och därför konstrueras, på olika sätt genom olika diskurser. Den förståelse och konstruktion som för tillfället framstår som legitim beror på styrkeförhållandet olika diskurser emellan. Förståelsen framstår som legitim och sann just på grund av att den specifika diskursen för tillfället har makt-övertaget och därför blir hegemonisk. Sociala fenomen, menar Foucault, bör därför förstås som diskursiva ”lokala härdar’ av makt-vetande” (2002:108). Diskurser som står i opposition mot en hegemonisk diskurs i en lokal härd av makt-vetande, menar Foucault, är även de en del av makten eftersom de har uppstått som den hegemoniska diskursens motsats.

Sociala effekter av hegemoniska diskurser kan upplevas som repressiva för vissa subjekt. Exempelvis kan diskursen som konstruerar heterosexualitet som naturlig upplevas som förtryckande av homosexuella personer. Foucault menar dock att diskursiv makt i sig inte bör förstås som repressiv, utan snarare produktiv eftersom hegemoniska diskurser ger upphov till motdiskurser. Som Foucault påpekar började homosexuella personer ”tala om sig själv, kväva sitt berättigande och kräva att bli betraktad[e] som naturlig[a]” ofta med hjälp av samma ord och begrepp som den hegemoniska heterosexuella diskursen använt just för att illegitimera dem (2002:111). På liknande sätt kan vi då även förstå Giddens tal om sammanflödande *kärlek*, eller den polyamorösa diskursens självberättigande fokus på *kärlek*, som taktiska försök att naturalisera och legitimera dessa makt-utmanande motdiskurser med hjälp av just den hegemoniska kärleksdiskursens termer.

3.3 Det moderna subjektet

3.3.1 Giddens: Det reflexiva jaget

I *Modernity and Self-Identity* (1991) hävdar Giddens, att vara människa idag betyder att ständigt vara medveten om vad man gör och varför man gör detta (35). Giddens menar nämligen att det moderna mänskliga jaget utmärker sig historiskt som ett självreflexivt projekt (75). Det självreflexiva jagets autonomi är kopplat till subjektets förmåga till en utökad förståelse av omvärlden, en förståelse som sträcker sig bortom de egna direkta sinnesintrycken (47). Det moderna jagets själv-identitet eller jag-känsla, menar Giddens vidare, uppstår och upprätthålls just genom jagets kontinuerliga reflexiva handlingar kopplat till jagets förståelse av sig själv som separat från omvärlden (52). Reflexiva frågor som det moderna subjektet kontinuerligt ställer till sig själv är enligt Giddens; Vad vill jag göra? Hur vill jag bete mig? Vem vill jag vara? (70). Dessa frågor är ett led i processen av jagets självförverkligande (71), vilket inte enbart handlar om vad subjektet vill vid den specifika tidpunkten utan också vad subjektet vill för sig själv i fortsättningen – individens önskade framtid (71). På så vis, menar Giddens, är jagets själv-identitet tätt sammankopplat med vad han kallar jagets planering och ”kolonisering” av framtiden (86). Jagets utveckling är på så vis baserat på ett internt referenssystem, som endast knyts samman av jagets självreflexivitet och förståelse av hur olika nya erfarenheter passar in i narrativet om jagets önskade utvecklingsbana (80). I och med modernitetens fokus på individuellt självförverkligande framträder även valmöjligheterna, eller snarare det konstanta reflexiva tvånget att välja, som en viktig aspekt av Giddens syn på det moderna jaget.

3.3.2 Foucault: Subjektet och governmentaltitet

I *The Subject and Power* (1982:778) skriver Foucault, tvärtemot hur många har tolkat dem, att hans teorier inte först och främst handlar om makt, utan snarare om det moderna subjektet. Men eftersom han menar att det moderna subjektet blir till genom att bli gjort till ett objekt för en mängd olika diskursiva processer som är genomsyrade av makt, så blir subjektets relation till makten därför alltid viktig att belysa. Den specifikt moderna maktteknik som, genom olika diskursivt objektifierande processer, skapar det moderna subjektet kallar Foucault *governmentaltitet* (1977-8:144). Med *governmentaltitet* menas en typ av funktionell makt, över både en befolkning som helhet och individuella subjekt, som är löskopplat från suveräna repressiva och juridiska institutioner. Istället menar Foucault att makten internaliseras och smälter samman med det individuella subjektet genom diskursivt normaliserande subjektskapande processer. Genom dessa processer skapas också själva uppfattningen om det individuella subjektet, som antingen kan följa eller avvika från en internaliserad norm.

Ett av de tydligaste exemplen på hur detta har gått till är, enligt Foucault, utvecklingen och internaliseringen av övervakningssamhället, eller vad han i sin bok *Övervakning och Straff* (1987) kallar *panoptismen*. Panoptismen kan förstås som en metafor för den moderna maktens förhållande till individuella subjekt, deras beteende och vardagsliv (206). Foucault beskriver panoptismen som en mängd processer där individen tvingas internalisera en disciplinerande typ av självövervakning. Panoptismen bringar på så vis ordning i den mänskliga individuella mångfalden och skapar en befolkning av fogliga individer (218-9). Subjektets internaliserade självövervakning gör att den disciplinerande och normaliserande makten fungerar automatiskt. Inte genom straff och absolut underkastelse tvång utan genom just normer om naturligt och önskvärt beteende.

Foucault menar att subjektets relation till makten bör förstås som social samt att makt i form av *governmentaltitet*, som är resultatet av bland annat panoptismen, endast kan utövas över fria subjekt (1982:790). Med fria subjekt menas här individer som står inför "ett fält av möjliga realiserbara valmöjligheter kopplat till sätt att handla och reagera" (790, min översättning). Om determinerande faktorer helt och hållet genomsyrar situationen menar Foucault att *governmentaltitet* inte kan sägas existera. Med detta synsätt blir frihet både en förutsättning och en orsak till att dessa moderna maktrelationer uppstår, och kan därför inte separeras från makten själv (ibid.). Individens frihet är själva instrumentet genom vilket individen kan styras. Här blir skillnaden mellan Foucault och Giddens syn på makt och subjektet mycket framträdande. Medan Giddens menar att det moderna autonoma och reflexiva subjektet blir

mer och mer fri från en repressiv makt, skulle Foucault snarare hävda att denna frihet sammanfaller med subjektets större och större sammansmältning med den moderna makten, vilket innebär att subjektets fulla autonomi och reflexivitet måste ifrågasättas. Det är också här som Foucaults teorier om subjektets relation till makten tydligt knyter an till senmodernerna nyliberalistiska politiska och ekonomiska mekanismer, just genom teoretiseringen om hur individer styrs *genom* garanterandet av en viss typ av frihet; en modern förståelse av frihet som produceras och organiseras genom nyliberalistiska strömningar för att sedan konsumeras av individen (Lorenzini 2018:159).

3.4 Frigörelse

3.4.1 Giddens: Pluralistisk sexualitet och demokratisering

Giddens påstår att han i sin teoretisering av den rena relationen och sammanflödande kärlek inte har försökt uttala sig om i vilken utsträckning ojämlikhet mellan män och kvinnor lever kvar på det ekonomiska eller politiska planet. Dock påstår han att "idag kräver kvinnor för första gången i historien jämställdhet med män" (1995:9). Antagligen refererar han här då enbart till den jämställdhet han tycker sig se inom sexuella och emotionella kärleksrelationer. Något som Giddens menar har varit helt väsentligt för denna relationella jämställdhet är framträdandet av den plastiska sexualiteten och det anspråk på kvinnlig sexuell njutning som möjliggjorts genom den (10). Den plastiska sexualiteten beskriver Giddens som en "decentrerad sexualitet" som frikopplats från människans fortplantning (10). I och med uppkomsten av preventivmedel samt teknik som möjliggör icke-sexuell befruktning menar Giddens att sexualiteten, hos personer av alla kön, numera kan formas individuellt "som vilket annat personlighetsdrag som helst" (10) samt "inta en plats [...] för självupptäckande och byggande av moral" (128). Den sexuella identiteten blir på så vis en reflexiv bedrift som intar en aspekt av individens jag-identitet (131). Den sexuella jämställdheten som den plastiska sexualiteten gett upphov till, menar Giddens, "upplöser [...] den urgamla uppdelningen mellan den dygdiga och den fallna, eller förödmjukade kvinnan" (79). I och med att den kvinnliga sexualiteten frikopplats från både biologi och normer, menar Giddens, att kvinnlig sexualitet, liksom mannens, nu blivit "internt referentiellt" (152). Kvinnor är numera sexuella för sin egen njutnings skull, vilket leder till att mannens sexuella makt upplöses (79).

Att sexualitet blir "internt referentiellt" leder även till att sexualitet kan ses som pluralistisk, då det inte längre är legitimt att tala om *en* normal sorts sexualitet (1995:155). Denna generella emancipation av den mänskliga sexualiteten tror Giddens "kan bli ett medium för en vittomfattande emotionell omorganisation av samhällslivet" och en "radikal demokratisering

av det personliga” (157). Giddens menar på så vis att den sexuella emancipation som han tycker sig se i det moderna samhället även bör förstås som sexuell demokratisering (157). Vidare hävdar Giddens att den moderna ”sexualitetens framträdande plats skulle [...] kunna tolkas i termer av en rörelse bort från den kapitalistiska ordningen - med dess beroende av arbetskraft, disciplin och självförnekelse – mot en ny ordning intresserad av konsumism och därför hedonism” (153). Denna nya ordning av konsumism och hedonism som Giddens föreställer sig tolkar jag, med hjälp av Foucaults teorier presenterade precis ovan, som en eventuellt omedveten omskrivning av just en modern nyliberal samhällsordning, där individens sexuella identitet och fria begär i allt större utsträckning sammankopplas med individens konsumtion.

3.4.2 Foucault: Sexualitet och förtryckshypotesen

Både Foucault och Giddens menar att sexualiteten idag är en viktig del av individens identitet och självuppfattning. I *Sexualitetens Historia* (2002) skriver Foucault dock att just denna uppfattning, att sexualiteten eller ”könet” är nyckeln till vårt ’jag’ (155), är en del av den moderna diskursen om sexualitet, en diskurs som konstruerar sexualitet som något som sedan 1600-talets slut blivit förtryckt och därför är i behov av frigörelse (36). Medan Giddens idag ser en frigörelse från detta antagna historiska förtryck i mångfaldigandet av sexuella identiteter i samhället menar Foucault tvärtom, att ju mer vi talar om sexualitet och låter uppfattningen om sexualitet bli pluralistisk desto mer blir sexualiteten insnärjd i diskursivt normaliserande och hegemoniserande makt. Enligt Foucault är nämligen sexualitet ett diskursivt fenomen som bör förstås som ett område där en mängd olika diskursiva maktrelationer trängs, exempelvis mellan män och kvinnor, religiösa ledare och deras anhängare och mellan en stat och dess befolkning (112).

Dessa lokala härdar av makt och maktrelationer kopplat till sexualitet bör dock inte förstås utifrån förtryckshypotesens syn på makt som något som utövas genom förbud, utan bör förstås genom begreppet *bio-makt* (2002:141), som i sin tur varit bidragande till den moderna governmentaltitetens framväxt. Bio-makt, menar Foucault, är en typ av makt som historiskt grundats i en vilja till att reglera och maximera samhällskroppen och dess livskraft (140). Utöver konstruktionen av sexualitet som ett naturligt fenomen, medger Foucault att bio-maktens vilja att reglera och maximera samhällskroppen sedan 1700-talets början även kan ses som bidragande till kapitalismens framväxt. I motsats till Giddens menar dock Foucault att vi måste ”överge [...] föreställningen om att sexualiteten idag undertrycks av ekonomiska skäl” (121). Foucault menar nämligen att en del av dagens exploatering av exempelvis

lönearbete går ut just på att leda in sexualiteten ”i de av ekonomin kontrollerade banorna” (121). En följd av bio-maktens utveckling, och därav breddandet av uppfattningar om sexualitet, ska därför inte förstås som ett raserande av varken det påstådda sexuella förtrycket eller kapitalismen (135). Bio-maktens främsta effekt är istället den ”växande betydelse som normens inverkan fått på lagens juridiska system” (144).

3.5 Butler: Kön och performativitet

Giddens menar att vår sexuella identitet numera är en stor del av vår moderna reflexiva självuppfattning. Foucault menar även han att sexuell identitet är något som växt fram hos den moderna människan, men inte som ett resultat av individens autonoma reflexivitet utan snarare som ett resultat av att sexualitetsdiskurser allt mer har brett ut sig i samhället och på så vis gett upphov till olika diskursivt skapade sexuella subjekspositioner (Foucault 2002:64-5). Men om vi ska förstå sexuell läggning och identitet menar Judith Butler, i sin inflytelserika bok *Genustrubbel* (2007), att vi även måste undersöka uppfattningar om könsidentitet, ”eftersom ’personer’ [som begär och begärs sexuellt] helt enkelt bara blir begripliga genom att de tilldelas genus i enlighet med igenkännliga mönster för genusbegriplighet” (67-7).

Giddens noterar att den moderna sexuella identiteten är strukturerad efter en binär uppdelning i män och kvinnor, där könsidentitet (och sexualitet) verkar determineras av biologiskt kön (1995:170). Giddens tycks dock kritisera denna uppfattning och istället mena att könsidentiteten är den socialt reglerade innebörden av vårt biologiska kön (171). Butler går här steget längre och menar att könsidentitet “på intet sätt kan sägas följa från kön” på endast ett binärt sätt (2007:55). Den sociala innebörden av man/maskulin och kvinna/feminin måste inte alltid beteckna ”manskroppar” respektive ”kvinnokroppar” (56). Butler menar istället att det som upprätthåller denna binära förståelse av kön är *performativitet*.

Men performativitet menas att det inte finns någon essens bakom ett beteende, ”inget ’vara’ bakom handlandet” (2007:78). Den förgivettagna essensen av exempelvis manligt och kvinnligt sexuellt beteende, där det antas att män är sexuellt aggressiva och kvinnor istället är sexuellt passiva, menar Butler, ”är performativt skapad genom just de ’uttryck’ som sägs vara dess effekter” (78). Den performativa könsidentiteten är på så vis ett repeterat mönster av handlingar och stilisering av kroppen som ger sken av ett essentiellt varande (88). I den normativa förståelsen av kön som en binäritet består dessa upprepade handlingar inte bara av att vara sexuellt aggressiv eller passiv utan även exempelvis av hur vi sköter andra personliga fysiska attribut som utseende och hur vi beter oss i relation till andra. Dessa stiliserade

skillnader har sedan kommit att fetischeras för att upprätthålla ett heterosexuellt begär som genom repetition därigenom upprätthåller den hegemoniska diskursen om en binär uppdelning av kön i maskulina sexuella män och feminina passiva kvinnor.

4. Metod

För att analysera talet om att öppna upp en monogam parrelation ska jag använda mig av en diskursanalytisk metod som grundar sig på Carol Bacchis metod för analys av problemformuleringar, som grundar sig på frågan ”*What’s the problem represented to be?*” (Bacchi 2009). Bacchis ansats grundar sig i ett Foucault-inspirerat kritiskt granskande av policys för att förstå hur makt, eller *governance*, fungerar (ix). Policy-begreppet, menar Bacchi, associeras ofta med exempelvis reform-program vilka i sin tur ofta förstås som positiva och progressiva eftersom de utformas för att adressera olika typer av organisatoriska eller samhällseliga problem. Bacchi menar dock att det är viktigt att synliggöra en reformplans *problemformuleringar* och kritiskt granska dessa för att kunna förstå hur bakomliggande maktförhållanden opererar genom diskursiva förståelser av vad som anses vara problematiskt. Det uppfattade problemet i sig är nämligen bara en produkt av diskursiva förståelser av verkligheten, medan själva *formuleringen* av problemet istället aktivt uppmanar till praktiska åtgärder (34) vilka är genomsyrade av diskursiv makt. Med en utgångspunkt i att en diskursiv formulering, i mitt fall talet om att öppna upp en monogam relation, konstruerar ett fenomen (monogami) som problematiskt, så blir det tydligt att det aldrig finns ett objektivt sätt att betrakta varken problemet (monogami) eller de åtgärder (icke-monogami) som föreslås för att rätta till problemet.

En Bacchi-inspirerad analys undersöker därför den specifika problemformuleringens diskursiva, subjektiverande och levda/materiella effekter. Med diskursiva effekterna talar Bacchi om vilka andra problemformuleringar som konstrueras som otänkbara i förhållande till ett problem, vilket i allra högsta grad påverkar vilka åtgärder som blir tänkbara eller otänkbara. Subjektiverings-effekterna handlar därefter om vilka subjektspositioner som skapas genom den specifika problemformuleringen (41). De levda effekterna refererar i sin tur till just de materiella effekter som problemformuleringar kan leda till (43). För att undersöka dessa effekter måste vissa specifika frågor ställas till det empiriska materialet. Den första frågan är, som nämnts tidigare; ”*Vad representeras som ett problem?*” (x, min översättning). Denna fråga är först och främst menad att identifiera vad det är som påstås behöver *ändras* genom att representera/konstruera detta fenomen som problematiskt. I talet om att öppna upp en

monogam parrelation har exempelvis just monogamin i parrelationen konstruerats som problematiskt. Följande frågor som jag kommer ställa till materialet är: ”*Vilka förutfattade meningar eller antaganden ligger bakom denna problemrepresentation?*”, ”*Vad lämnas oproblematiserat i denna representation? Identifiera tystnader. Kan det tänkas annorlunda kring 'problemet'?*” samt ”*Vilka effekter produceras av denna problemrepresentation?*” (xii, min översättning). Eftersom jag i min analys fokuserar enbart på en diskurs om icke-monogami som artikulerats under 2010-talet har jag avstått från att inkludera Bacchis ”genealogiorienterade analytiska frågor” (Boréus & Bergström 2018:285) om hur en problemformulering har uppstått historiskt.

En Bacchi-inspirerad analys kan genom dessa frågor undersöka hur ”emancipatoriska (maktutmanande) reformer etablerar nya eller modifierade maktrelationer genom att underbygga en viss förståelse av den aktuella frågan” (Boréus & Bergström 2018:284). De nya maktrelationer som eventuellt etableras kan analyseras genom att undersöka hur de åtgärder som föreslås eventuellt konstruerar nya subjektpositioner för de personer som berörs av förändringen, där vissa kan bli ”vinnare respektive förlorare” (Boréus & Bergström 2018:272). På så vis kan den traditionella diskursanalysens negligering av de materiella effekter som diskurser skapar för individuella subjekt till vis del överkommas (Bacchi 2009:43).

4.1 Material

I motsats till mycket av den tidigare forskningen kring icke-monogami intresserar jag mig för att titta bortom individuella erfarenheter av eller attityder kring icke-monogami. Istället vill jag utforska diskursen som ligger bakom det enligt forskning numera ökande intresset för icke-monogami som skänker legitimitet till icke-monogama relationspraktiker. Därigenom vill jag undersöka hur dessa diskurser eventuellt de/konstruerar normativa uppfattningar om kön samt frigörelse. Det empiriska material jag intresserar mig för är därför just information och representationer av icke-monogami som riktar sig främst till personer som är intresserade av att veta mer om icke-monogami. För att inkluderas i mitt empiriska material var de olika källorna tvungna att innehålla just inledande information kring icke-monogama relationsformer och ett uttryckt positivt ställningstagande för icke-monogami. Då jag intresserar mig specifikt för tal om just processen att öppna upp parrelationer uteslöt jag material som var riktat mot en redan praktiserande icke-monogam publik. Mitt intresse landade därför i olika sex- och relationspoddar som har dedikerat ett eller flera avsnitt åt att prata om icke-monogami och öppna relationsformer men som vanligtvis behandlar mer normativa relationsföreteelser. Jag har uteslutit poddar som främst presenterat professionella

perspektiv på relationer, förmedlade av personer med yrkestitlar som exempelvis terapeut, psykolog eller sexolog.

Utöver poddar intresserar jag mig även för två informationshäften om icke-monogami, sammanställda av Riksförbundet för Sexuell Upplysning (RFSU) som är en svensk organisation vars syfte handlar just om att normkritiskt bryta tabun och sprida kunskap och en mer positiv syn på sex i samhället. För att komplettera dessa två olika typer av källor kommer jag även utforska talet om icke-monogami i ett reportage på bloggen Mama.nu om svenska småbarnsmammor som lever polyamoröst, samt analysera två olika listor över saker att tänka på inför beslutet att öppna upp en monogam relation, publicerade på Expressens och Nyheter24s hemsidor.

Jag har begränsat mig till att endast utforska ett svenskproducerat material med anledning av att jag intresserar mig för icke-monogami och feminism i just en svensk kontext, baserat på Sveriges nationella självbild av att vara ett jämställt och feministiskt land. Detta specifika empiriska material har valts eftersom jag misstänker att dess tilltänkta publik till viss del skiljer sig åt i avseende på ålder och eventuellt politisk åskådning. På så vis hoppas jag kunna fånga upp en bredare uppfattning kring icke-monogami i det positivt inställda talet om att öppna upp en monogam relation. Allt mitt empiriska material är således på svenska och dessutom lättillgängliga för allmänheten genom endast en enkel internetsökning på söktermer som ”öppen relation” eller ”polyamori” samt dessa i kombination med ”podd”, vilket talar för att dessa källor med stor sannolikhet är några av de första referenser kring icke-monogama relationsformer som svenska par eller individer intresserade av att öppna upp sina förhållanden stöter på.

Allt material har transkriberats och kodats utefter arbetets gång efter teman inspirerade av Bacchis metod-frågor, den teoretiska diskussionen mellan Giddens och Foucault samt mina forskningsfrågor.

4.2 Etik och självreflexivitet

Diskursanalytiska metoder och specifikt Bacchis argument att det inte finns några objektiva problem har ofta anklagats för att vara relativistiska (Boréus & Bergström 2018:292), vilket kan uppfattas som oförenligt med ett emancipatoriskt syfte eller ställningstagande för kvinnor och/eller marginaliserade grupper. Problematiserandet av det faktum att något representeras som ett problem, i mitt fall monogami, behöver dock inte innebära ett förnekande av detta problems faktiska existens eller relevans. Tvärtemot visar granskningen av

problemformuleringen kring monogami just på att problemet kan ”begripliggöras annorlunda [vilket] öppnar upp för ett synliggörande av omständigheter som rådande problemrepresentationer osynliggjort eller betraktat som ’naturliga’” (ibid.).

I mitt analysarbete har jag kontinuerligt tvingats reflektera kritiskt över både den förståelse av frigörelse som är framträdande i materialet, samt min egen kunskapsproduktion om både kön och icke-monogama personer, för att kunskapen jag producerar faktiskt ska komma just kvinnor och/eller icke-monogama personer till gagn. Som Soyini Madison påpekar i *Critical Ethnography* (2012:98) måste forskning som vill göra ett ställningstagande för en viss grupp aktivt assistera gruppen i deras kamp genom att ge dem en plattform varifrån de kan göra sina röster hörda. Med mitt val av en diskursanalytisk metod intresserar jag mig i detta arbete dock inte för icke-monogama personers röster och erfarenheter. Det är snarare den diskursiva förståelsen av dessa erfarenheter som jag vill belysa. I samförstånd med Madison menar jag dock att det emancipatoriska målet för min kunskapsproduktion är att just ”sätta igång en kedjereaktion av kritisk reflektion och reaktion som kan leda till något mer, med större filosofiska och materiella effekter” (98, min översättning) för dem jag forskar om och för.

När det gäller mitt empiriska material och hur jag etiskt förhåller mig till de individer som medverkat i detta material med sina personliga berättelser och problemförståelser har jag reflekterat främst kring mitt eget syfte med undersökningen. Med mina efterforskningar hoppas jag kunna bidra till en mer nyanserad förståelse av maktförhållanden och eventuellt könade effekter som konstrueras i talet om att öppna upp en relation. Jag vill dock inte bidra till den redan hegemoniska förståelsen av monogami som det naturliga och moraliskt rätta sättet att organisera intimitet. Min ansats är snarare, som nämnts tidigare, att kritiskt utforska den emancipatoriska potentialen av icke-monogami i en heterosexuell kontext, men utan att reproducera diskursens egen eventuellt naiva uppfattning om att icke-monogami på egen hand skulle kunna luckra upp könade förståelser och maktrelationer i heterosexuella relationer.

5. Analys

I den analys av talet om att öppna upp monogama relationer som följer kommer jag fördjupa mig i tre metodologiskt och teoretiskt inspirerade områden av diskursen: *problematiseringen av monogami*, *individen* samt *frigörelse*. Inledningsvis vill jag dock presentera några övergripande förförståelser som konstrueras i talet om icke-monogami. I analysmaterialet varvas tal om icke-monogami i termer av *öppna förhållanden*, förstådda som sexuellt men *ej* emotionellt praktiserad icke-monogami, med tal om *poly-förhållanden*, vilka konstrueras i

termer av parallella *kärleksrelationer*. Då mitt fokus ligger på en mer generell diskurs om att öppna upp en monogam relation kommer jag dock inte skilja på dessa olika praktiker.

Det övergripande talet om att öppna upp en monogam relation konstruerar konsekvent icke-monogami som ett normbrytande och personligt anpassningsbart sätt att ha romantiska och sexuella relationer.

Det handlar ju överlag om att se utanför ramarna och tvåsamhetsnormen. Att man är fri att definiera sin egen relation (Singelrådet).

Återkommande beskrivs dock tvåsamhetsnormen som något som håller på att luckras upp:

Jag är inte ensam om att vilja ha sex med andra än min partner. Fler och fler mammor väljer att lämna tvåsamhetsnormen och skaffa sig en älskare, ha ett öppet förhållande eller flera kärleksrelationer samtidigt (Mama.nu).

Denna enligt diskursen normbrytande livsstil konstrueras paradoxalt nog alltså inte alls som ovanligt förekommande, utan som något allt fler faktiskt praktiserar. Vidare framställs icke-monogama relationspraktiker som något som kräver aktivt arbete.

Precis som med allt annat som går emot normen så är belöningen att det man får lägga ner mer arbete på att få till, det blir mer äkta. Aktiva val leder till genomtänkta och ärliga relationer som är nära på riktigt (Sex på riktigt).

Icke-monogama relationer beskrivs således som något som paret i fråga aktivt måste konstruera sina egna ramar för, vilket enligt diskursen leder till att dessa icke-monogama relationer blir mer kärleksfulla och mer intima.

Det [finns] en hel del fördelar med att ha ett öppet förhållande. Du lär inte bara känna dig själv och dina rädslor, utan får en större frihet att upptäcka nya delar av livet och utforska din sexualitet (Nyheter24).

Överlag konstrueras icke-monogami alltså som en givande relationspraktik som inte bara stärker det redan existerande förhållandet med partnern utan även är utvecklande på det personliga planet. Det går således redan nu att se tecken på en tendens inom diskursen – en förståelse av icke-monogami som en progressiv och frigörande relationspraktik i jämförelse med normen om monogami.

5.1 Problematiseringen av monogamin

Något som inledningsvis utgör en stor del av talet om att öppna upp en relation är otrohet. Listan på Nyheter24 om saker att tänka på inför ett öppet förhållande är publicerad i en underkategori kallad "Otrohet" under nyhetskategorin "Trender". Otrohet beskrivs dock inte som ett problematiskt fenomen i sig självt utan snarare som ett samtalsämne vilket fungerat som en katalysator för talet om monogami som problematiskt.

Vad som är otrohet kan bara du och din partner bedöma i er relation (Nyheter24).

Monogamin konstrueras sedan som problematisk, ofta eftersom monogami i praktiken samtidigt både *skapar* och *begränsar* individens begär i en psykologisk process där man vill ha det man inte kan få.

Det är nån slags spänningar som bygger upp [...] man känner en attraktion och sen får man inte möjlighet att leva ut den här attraktionen, vilket då gör att attraktionen växer, och sen blir man helt säker på att gräset är mycket grönare där (Det goda samlaget).

Vidare leder talet om otrohet i vissa fall även till ett essentiellt tal om människan:

Kanske är vi människor inte skapade för att vara monogama så som vi blivit itutade sedan barnsben? (Mama.nu)

Monogami konstrueras här som problematiskt på grund av att monogamin ses som en socialt indoktrinerad norm som inte stämmer överens med människans natur. Den mest dominanta problemformuleringen inom talet om att öppna upp är just förståelsen av monogamin som problematisk eftersom den representerar en socialt konstruerad norm. Den specifikt essentialistiska förståelsen av människans icke-monogama natur, som citatet presenterar, är dock inte fullt lika vanligt förekommande inom talet om icke-monogami, men den är värd att uppmärksamma eftersom den illustrerar ett intressant glapp mellan just den aktuella förståelsen och både Giddens och Foucaults olika teorier om subjektet, vilket jag också återkommer till i avsnittet om *individen*. Förmodligen skulle varken Giddens eller Foucault ställa sig bakom påståendet om människans essentiellt icke-monogama natur, men däremot skulle de hålla med om att monogami är en socialt konstruerad norm som, av olika anledningar, tvingat människor att hålla sig till en monogam livsstil.

Talet om monogami-normen som förekommer inom den icke-monogama diskursen menar att monogami bygger på en glamoriserad, men outtalad, social föreställning om hur en relation ”ska vara”:

Mono-världen, [...] har nån typ av föreställning om hur en relation ska va, och sen när ens relation inte uppfyller alla dom punkterna så blir man såhär ’Men det här är ingen bra relation’ fast den egentligen är jättebra för en båda bara att den inte är som hollywood-filmerna. [...] [Ett monogamt par] har ju nån form utav gemensam föreställning av vad en relation ska vara, som man kanske inte har uttalat över huvudtaget, utan man bara antar att ’ah men såhär ska vår relation vara, för såhär brukar relationer vara’ (Ligga med p3).

Vidare konstrueras denna monogami-norm som något som hindrar individens känslor och kärlek från att flöda fritt och förverkligas.

Ifall jag känner att holy shit den här andra personen, den personen är underbar, jag blir kär i den här personen, så ska inte min flickvän hindra mig från att bli tillsammans med den här andra personen samtidigt (Ligga med p3).

Denna syn på att kärlek och känslor kan uppstå för fler än en person går på så vis tvärtemot just det romantiska idealet om *den rätta* som Giddens menar att vi har börjat överge.

Känslor av svartsjuka kan ofta kopplas till uppfattningar om att ha ensamrätt till sin partner i en relation, en uppfattning som citatet ovan tycks kritisera. Svartsjuka beskrivs dock återkommande som vanligt även i icke-monogama kontexter. Som citatet nedan visar brottas talet om att öppna upp en hel del med att konceptualisera just svartsjuka.

Det [är inte] rimligt att vara svartsjuk för nån jag tycker om är med nån den tycker om [...] Skulle jag tycka att det här beteendet som jag gör just nu, på grund utav svartsjukan, är rimligt om jag gjorde det mot nån som inte var min kärlekspartner? Om man börjar tänka så kan man ganska snabbt komma fram till ifall [...] man inte har riktigt rimliga tankegångar kring det här med relationer. (Ligga med p3)

Indirekt tycks diskursen vilja koppla ihop svartsjuka med en monogam syn på relationer. Monogami ringas därför in som en problematisk relationssyn just på grund av synen på svartsjuka som legitim, eftersom en person enligt monogami-normen inte bör tycka om och vilja vara med andra utöver sin partner. Med andra ord förstås den monogama synen på relationer som ett slags orimligt och illegitimt ägande av individers kärlekskapacitet och självförverkligande.

Ytterligare en vanligt förekommande problemformulering relaterad till monogami handlar om de krav som monogamin påstås ställa på en partner att vara just den *perfekta* partnern som är och gör allt för sin partner.

Fan alltså, det känns jävligt weird att en person ska upprätthålla alla dom kraven som en person har på ett förhållande, det hade varit mycket bättre med flera personer! (Ligga med p3).

Det fina med att träffa flera [är] att en inte behöver fylla alla roller [...] och det lättar lite pressen på en person att vara den rätta som är bäst på allt och kan allt och går med på allt, alla sexuella fantasier och sånt där, utan att man kan fördela det ansvaret (Ligga med p3).

Den press som upplevts som problematisk i samband med det monogama kravet på att vara den perfekta partnern konstrueras istället som obefintlig i icke-monogama relationer. En icke-monogam relation förstås alltså här inte som något som är uppbyggt kring ett antal förpliktelser parterna emellan, utan som något som existerar immateriellt mellan två (eller fler) personer. Denna förståelse av relationer kan kännas igen från Giddens teoretisering av den rena relationen som alltid är fri från yttre faktorer så som normer, förpliktelser och krav.

Alla problemformuleringar i talet om att öppna upp är dock inte direkt kopplade till monogami i sig. I bloggreportaget på Mama.nu om småbarnsmammor som lever polyamoröst konstrueras istället *småbarnsåren* som det främsta problemet ur ett sexuellt och relationellt perspektiv. Icke-monogami beskrivs därefter som lösningen på problemet. Reportaget inleds med rubriken "Karin är gift men har sex med andra: 'Det har gjort småbarnsåren enklare'". Denna rubrik följs direkt upp av ingressen:

Småbarn = sexdöden. Hur får man förhållandet (och sexlivet!) att överleva dessa torra år?

Indirekt beskrivs här "problemet" alltså som den romantiska relationen och sexlivets "död". Att denna "sexdöd" är problematisk skulle kunna förstås utifrån den nya syn på relationer som förekommer i Giddens teorier om övergången från en syn på äktenskapet/heterosexuella relationer som reproduktiva *enheter* baserade på ekonomiska förpliktelser, till en syn på relationer som något vilket baseras på *autonoma individer*. Det som konstruerar småbarnsåren, eller kanske snarare sexlivets död, som problematiskt, utifrån Giddens teorier, är just övergången till en mer individualiserad syn på individens självförverkligande, där en relation endast ses som berättigad om de inblandade anser att relationen faktiskt ger dem något av värde som individer var för sig.

5.1.1 Den icke-monogama tvåsamheten

Inom talet om att öppna upp tycks intima relationer, icke-monogama som monogama, generellt fortfarande förstås som en binär antingen eller situation: tvåsam relation eller icke-relation. Trots uppfattningen om sexuell och emotionell monogami som problematisk, kanske till och med orimlig, så kvarstår den tvåsamma kärnan, eller den primära relationen som den ofta kallas, som relativt oproblematiserad i diskursen kring icke-monogami.

Jag lever framförallt och först och främst i ett mer eller mindre klassiskt samboförhållande, skulle jag kalla det. Det sticker inte ut på något sätt egentligen från de flesta andras samboförhållanden som man hör talas om, som vänner och bekanta har, förutom att det i vissa avseenden är lite mer öppet och fritt. (Det goda samlaget)

Inspirerad av Butler, har Ana Cristina Santos (2019) uppmärksammat att sättet som intima relationer organiseras alltid bör förstås som en typ av relations-performativitet (714). Santos menar nämligen att de praktiker genom vilka intima relationer visas upp och blir begripliga socialt består av repeterade beteendemönster som guidar oss socialt genom intima interaktioner med andra (714); ett repeterat beteendemönster som över tid har stelnat och därmed konstruerat uppfattningen om tvåsamhet, eller samboskap som i citatet ovan, som ett naturgivet sätt att organisera relationer.

Trots att den moderna och frigjorda sexualiteten är frikopplad från ett monogamt tvång medger även Giddens en fortsatt stark tendens till just tvåsamhet i det moderna samhället, vare sig den är monogam eller inte. Giddens tillskriver denna tendens till den autonoma reflexiva individens behov av förtroende och trohet, vilket han också beskriver som den rena relationens grundpelare (1995:124). Detta synsätt liknar den förståelse av icke-monogama relationer som presenteras i citatet nedan:

Grunden i öppna relationer är ju *känslan* av att [...] era *gemensamma* beslut respekteras och prioriteras. (Sex på riktigt, min kursivering)

Citatet ovan kan dock även kopplas till Foucaults teorier om panoptismen. Inspirerat av Foucault har Abbey Willis (2019) nämligen myntat begreppet relations-panoptism för att teoretisera och beskriva hur sociala och institutionaliserade normer om just tvåsamhet påverkar organiseringen av intimitet både bland monogama och icke-monogama personer. Begreppet relations-panoptism definieras som de ”processer av normalisering och självövervakning vilka skapar och uppehåller sexuella subjekt som internaliserar monogama former och förståelser av livets sociala situationer” (510, min översättning). Denna typ av självövervakning och internalisering av ett tvåsamt sätt att tänka kring relationer, även i icke-monogama förhållanden, kan ses just i det återkommande talet om icke-monogama pars *känsla* av *gemensamma* beslut och prioriteringar.

Som nämnts tidigare presenteras icke-monogami som ett sätt att göra en relation mer kärleksfull och äkta eller som lösningen på problem som uppstår i relationen. En stark uppfattning som konstrueras genom talet om icke-monogami är att den tvåsamma kärnrelationen vinner på att öppnas upp.

I stället för att vara beroende av varandra för sex och kroppslig närhet så får vi påfyllning av energi utifrån, det ger en enorm effekt på oss som par. (Mama.nu)

Icke-monogami konstrueras alltså inte enbart som en alternativ relationspraktik för parternas frigörelse från en monogam relations krav och tvång, utan även som något som är den tvåsamma kärnrelationen till gagn.

Det är just för att vi vill dela hela livet med varandra som vi tycker om att ha en öppen relation. (RFSU)

Det säger pang bom ibland [...] Plötsligt så insåg man att ah, Bettan i receptionen va den man egentligen skulle va med och så vidare. [...] skillnaden är ju just att i en öppen relation eller en flersam relation [...] så har man nån form av plan, för *när* det händer, snarare än *om* det händer. (Sex på riktigt)

Denna tendens att se öppnandet av relationen som något som gynnar den tvåsamma kärnrelationen skulle kunna jämföras med det Giddens kallar *koloniseringen av framtiden*; planerandet för en framtid som passar in med jagets internt referentiella självuppfattning och idé om självförverkligande. Till skillnad från Giddens teorier om jaget i den rena relationen – det autonoma och ständigt reflexiva subjektet – tycks det icke-monogama jagets reflexivitet och kolonisering av framtiden här vara sammanflätade med den primära tvåsamma relationen och dess fortlevnad, som om relationens långsiktiga bevarande har ett faktiskt värde, eller en talan, i sig. I relation till Giddens syn på den rena relationen som endast är värd att bevara ifall de inblandade parterna anser att relationen är värd att bevaras blir ovanstående citat kontroversiella. Värdet i att dessa relationer bevaras i framtiden tas här istället för givet av talaren.

Avslutningsvis tyder alltså den överlag väldigt icke-problematiserade förståelsen av primära tvåsamma relationer som lever kvar i talet om att öppna upp en relation på att icke-monogama par fortfarande lever under en starkt normaliserande diskurs om organiseringen av intimitet. Vare sig den är monogam eller icke-monogam, tycks intimiteten, som jag visat, fortfarande organiseras i fasta tvåsamma relationer samt intimitetshierarkier där primära relationer alltid förstås som viktiga att bevara. I den primära relationen tycks dessutom det autonoma jaget ha förvandlats till ett *Vi*, vilket leder analysen vidare in på området *Individen*.

5.2 Individen

I inledningen till Nyheter24s lista över saker att tänka på inför ett beslut om att öppna upp en relation så konstateras det att ”det finns mycket att fundera på.” Men det är här inte först och främst saker som paret ska fundera på tillsammans, utan det handlar om saker som individen behöver fundera kring *själv*.

Först och främst borde *du* fundera på varför *du* vill ha ett öppet förhållande. Hur länge har *du* tänkt på det? Hur mår *du* i en monogam relation? Va säker på att *du själv vill*. (Nyheter24, min kursivering)

Ju bättre *du lär känna dig själv* desto klarare blir *du om dina begär, rädslor, tvivel* och vad som ger *dig* njutning. (Expressen, min kursivering)

Talet om att öppna upp en relation lägger således stort fokus på individens självreflexivitet och förmåga till självkännedom. Likt Giddens teorier förstås här individens självbild, vilja och plan för framtiden som internt referentiell. En sådan syn på individuella subjekt bygger i grunden på ett antagande om ett individuellt essentiellt varande som individen genom självreflexiva funderingar kan nå kännedom om. Denna syn på det individuella subjektet som

en essentiell varelse skulle dock, enligt Foucault, vara en felaktig förståelse av det mänskliga varandet, som han istället menar bör förstås som en sammansmältning av subjektet med en internaliserad makt. Tvärtemot Foucaults förståelse, tycks dock den starkaste förutfattade meningen bakom både Giddens rena relationer och talet om att öppna upp grundas just på synen på det individuella subjektets autonoma och *sanna* vilja och begär som något som existerar bortom eller innan (monogama) normer om intimitet.

Denna sanning om jaget antas alltså kunna nås genom aktivt sökande inom sig själv. I talet om att öppna upp en relation konstrueras icke-monogami ofta just som ett medel för detta sökande, ett sätt att experimentera för att hitta sanningen om det egna varandet.

Öppna relationer, i mitt liv, har jag börjat experimentera med. Och det är ju bara en känsla jag har inombords som jag vill uttrycka och förmedla, som en sanning. (Kärlek i p4)

Diskursen om att öppna upp en relation konstruerar här på så vis icke-monogami som en relationspraktik fri från yttre normer – en arena där de inblandade individerna istället hittar sig själva och där de själva kan bestämma och sätta upp ramar för hur deras nya och sanningsenliga relationer ska organiseras. Denna utopiska syn på icke-monogami som fri från restriktioner och normativ makt kommer jag dock fördjupa mig mer i senare i avsnittet om *Frigörelse*.

5.2.1 Reglerade individer

Som jag nämnde i det avslutande stycket om den oproblematiske icke-monogama tvåsamheten tycks de subjektpositioner som inledningsvis konstruerats som autonoma reflexiva individer paradoxalt nog smälta samman i den icke-monogama relationen till ett diskursivt *vi*. Subjektet som inledningsvis tycktes överensstämma med Giddens teorier om internt referentiella subjekt, övergår i praktiken till att istället bli en del av en internt referentiell par-enhet, ett *Vi*. I icke-monogama relationer sker detta till stor del genom att parterna tillsammans utarbetar regler för relationen som de sedan måste förhålla sig till.

Hur ni väljer att göra är upp till er – huvudsaken är att ni utarbetar "reglerna" tillsammans. Det innebär förhandling, förståelse... och att du kanske inte alltid får som du vill. (Expressen)

I talet om att öppna upp en relation medges också de båda parterna i *Vi*:et ofta i förväg en mer eller mindre explicit veto-rätt över varandra.

- ... så fort det inte känns bra, och ibland så har det inte känts bra, ibland så har vi sagt stopp.
 - Man har nått slags veto då?
 - Ah, alltså att det ska vara okej i alla lägen...
 - Att säga du jag vill inte att du är med henne ikväll?
 - Ja, precis. Eller att såhär jag vill inte träffa andra nu och jag vill inte heller att du gör det.
- (Sex på riktigt)

Man måste respektera varandra. Alltså jag... *Vi* har ju stått i den situationen att jag har haft möjlighet att få va med en tjej själv, och då har Frans känt sig osäker och inte alls tyckt om det, och då har jag bara gått därifrån. För att han är ju viktigast för mig och hans känslor kommer före all lust som jag skulle ha till henne. (Alla våra ligg, min kursivering)

Veto-rättens funktion i den icke-monogama relation tycks vara att bevara subjektens sammansmältning i ett *Vi* som alltid trumfar jagets egen vilja och lust. Denna sammansmältning kan på så vis ses som ett tecken på att icke-monogama relationer paradoxalt nog är minst lika begränsande för individens autonomi som monogama relationer, men på ett något annorlunda sätt.

Diskursen om att öppna upp relationers förespråkande av att utarbeta egna regler för relationer stärker det tidigare nämnda argumentet om tvåsamma relationers performativa natur. Sexuell och emotionell intimitet kan helt enkelt organiseras på lika många sätt som det finns par som faktiskt är villiga att göra detta, vilket talet om att utarbeta egna regler synliggör. En faktor som talet om att utforma regler ofta konstruerar som problematisk, vilket illustrerats av citaten ovan, är dock de individuella subjektens (som tillsammans utgör *vi:et*) eventuella olikhet. Att samma regler ska gälla för båda parterna är något som överlag beskrivs som avgörande i talet om att öppna upp en relation. Detta ställningstagande utgår från ett antagande om att individernas subjektpositioner, och därmed viljor, begär och behov, i grund och botten är likartade. Detta diskursiva antagande leder dock till en del materiella effekter, exempelvis kopplat till kön och sexualitet i heterosexuella icke-monogama relationer vilket jag återkommer till här nedan. Detta antagande om alla individers likartade subjektpositioner, skulle jag vilja påstå, är även till stor del den bakomliggande faktorn bakom icke-monogama diskursers osynliggörande och exkluderande av erfarenheter av exempelvis klass, etnicitet/ras och funktionalitet, vilket har uppmärksammats i tidigare forskning (se t.ex Haritaworn et al. 2006).

5.2.2 Könade subjekt och materiella effekter

Könade skillnader är ett ämne som sällan adresseras direkt i talet om att öppna upp en relation. Vid ett fåtal tillfällen i talet om att öppna upp en relation förekommer dock ett direkt könat tal om kvinnor.

När det gäller de kvinnor som själva väljer att leva som poly är det oftast frågan om starka kvinnor som gjort tydliga egna ställningstaganden, har en stark ideologisk grund och har en livsstil som de valt för sin egen skull. (RFSU)

Icke-monogama kvinnor konstrueras här alltså som starka, individuella och självständiga, samt underförstått mer aktivt feministiska. Med detta synsätt konstrueras andra kvinnor

samtidigt som svaga, beroende och politiskt passiva. Samtidigt tycks de män som valt att leva icke-monogamt inte behöva tillskrivas dessa epitet, antagligen eftersom de genom den hegemoniska diskursen om manlighet redan tidigare konstruerats som starka och individuella subjekt. Den hegemoniska förståelsen av manlig sexualitet som aktiv gör också att praktiserandet av icke-monogami inte framställs som ett aktivt politiskt ställningstagande för män. Alla som tar steget och lever icke-monogamt antas dock, i förlängningen av detta perspektiv, vara jämlika subjekt som har likartade möjligheter i samhället, oavsett kön.

Diskursens underförstådda antagande om likartade positioner i samhället oavsett kön konstruerar en icke-monogam världsbild av ett jämställt och individualiserat samhälle som tycks överensstämma med Giddens förutspådda utopi om sexuell demokratisering. I denna individualiserade värld får kvinnor vara lika sexuella som män och män får samtidigt vara lika fokuserade på kärlek, vilket tidigare, enligt Giddens, varit ett ”feminiserat” intresse. På ett idéplan vidgas alltså de tidigare traditionellt könade subjektpositionerna och privatlivet kan på så vis uppfattas bli mer jämställt och demokratiskt. I teorin visar dessa nya icke-monogama och jämställda subjektpositioner även på Butlers argument att kön, och inte endast relationer som jag argumenterat hittills, är performativa. Det finns ingen könad essens bakom olika sexuella beteendemönster, utan det är det repeterade agerandet i sig som gett upphov till uppfattningar om manligt och kvinnligt sexuellt beteende. Genom icke-monogami skulle dessa uppfattningar om könat sexuellt beteende alltså, rent hypotetiskt, över tid komma att försvinna.

Talet om kön och sexualitet samt könade skillnader i icke-monogama dejting-situationer talar dock emot hypotesen att uppfattningar om könat beteende skulle vara ett minne blott. En kvinna som medverkar i avsnittet om öppna relationer i podden Sex på riktigt berättar nämligen att hon har svårt att dejta andra män utöver sin partner trots att hon vill det. Hon upplever sig vara fast i något jag skulle beskriva som hora-madonna komplexet, eller ”uppdelningen mellan den dygdiga och den fallna [...] kvinnan” (Giddens 1995:79), som Giddens hävdar ska ha upplösts i och med den plastiska och pluralistiska sexualitetens uppkomst. Kvinnan menar dock att männen hon träffat gjort promiskuösa antaganden om henne, på grund av hennes icke-monogama livsstil, vilket gjort det svårare för henne, jämfört med hennes heterosexuella manliga partner, att hitta någon som vill dejta henne mer seriöst. I en annan podd konstrueras heterosexuella kvinnor explicit som förlorare i icke-monogama dejtingsituationer:

– ... så sa hon att 'Fan jag har sån himla otur jämt, du verkar ha sån himla tur hela tiden!'

- Med tinder?
- Ja, eller generellt med att träffa andra. Och då sa jag att det va nog snarare otur att du va heterosexuell kvinna, och att det är mycket lättare att träffa bra tjejer.
- It is known! (Det goda samlaget)

Dessa två olika icke-monogama dejting-anekdoter visar alltså på att sexistiska uppfattningar om kön och sexualitet fortfarande existerar i samhället, vilket skapar olika förutsättningar för män och kvinnor att faktiskt praktisera flersamhet på sätt som känns bra för dem.

I praktiken får en individualiserad syn på individer och sexuell jämställdhet alltså könade konsekvenser, eftersom andra diskursiva faktorer som skapar olika förutsättningar för könen ignoreras. Dock kan könade mönster även inom den tvåsamma relationen komma att osynliggöras genom ett allt mer individualiserat perspektiv, eftersom parterna i relationen ses som just individer med individuella beteenden, och inte som tillhörande diskursivt könade grupper med olika sociala/diskursiva och materiella maktpositioner i förhållande till varandra. Ett exempel på detta kan eventuellt skönjas i talet om att tillskansas sig detaljer om sin partners sexliv.

- Hur detaljerat berättar ni om andra personer ni träffar?
- Det den andra vill veta. Jag är jättenyfiken [...] jag hör nog mer från min flickvän än vad jag faktiskt berättar själv. (Det goda samlaget)

I citatet ovan framställs olika preferenser kring mängden detaljer som ska delges som en absolut individuell preferens. Men eftersom preferensen att ”höra mer” generellt tycks vara vanligare hos männen som medverkat i mitt material uppstår frågan om ifall detta i själva verket är en könad preferens. Med ett foucauldianskt perspektiv skulle dessa informationsflöden kunna ses som en del av ett bredare socialt flöde av diskursiv makt-kunskap mellan könen, genom olikställda bekännelsekrav. Osynliggörandet av informationsflöden som dessa, genom diskursens individualiserade perspektiv på relationer, möjliggör följaktligen att materiella skillnader i privatlivet kan osynliggöras. En individualiserad syn på flöden av information som dessa skulle exempelvis kunna osynliggöra könade mönster av kontrollerande beteenden i nära relationer, vilket överlag drabbar kvinnor i större utsträckning än män. I en diskurs som förespråkar just praktiserandet av parallella relationer blir denna individualisering således problematisk ur ett feministiskt perspektiv. Den demokratisering och jämställdhet som Giddens menar har uppnåtts i privatlivet mellan könen genom allt mer individualiserade relationer bör vidare därför ifrågasättas.

5.3 Frigörelse

En bakomliggande förförståelse till allt tal om att öppna upp relationer är förståelsen av icke-monogami som nydanande och på ett eller annat sätt frigörande. Diskursen tycks mena att var

och en i samhället blir friare ju mer vi kan och får kommunicera öppet kring våra olika begär. Detta menas i sin tur kommer leda till att alla kan hitta sätt att leva som fungerar och passar för just dem.

Hela samhället fortsätter att gå mot en friare syn på sex och relationer. Vi tänker på sex som något viktigt och som något som går att prata om. Förståelsen i samhället för att människor är olika växer också. De flesta känner sig hemma i tanken att vi var och en behöver hitta det som fungerar för oss. (RFSU)

I denna förståelse om att samhället blir allt mer accepterande av sexuell olikhet ligger också antagandet om att människans sexuella olikheter tidigare varit strängt oaccepterade och icke önskvärda. Man menar även att det till stor del är tack vare dagens nya språk-utveckling på områden som sexualitet och relationer som gjort att det tidigare sexuella förtrycket numera luckrats upp.

Språket har ju fått en rush-utveckling kopplat till relationsformer och sexualiteter. Jag tänker att det i sig är en extremt stor vinst. Nu har vi fått många mer ord att beskriva våra upplevelser och känslor och våra önskningar kopplat till relationer och sexualiteter. [...] Förr i världen när inte alla dom här kommunikationsmöjligheterna [fanns], och tiden var annorlunda [...] det måste varit mycket svårare. (Kärlek i p4)

Uppfattningen att den sexuella acceptansen har ökat i modern tid, genom att sexualitet nu går att prata om i pluralistiska termer, är helt i linje med Giddens teorier. Enligt Foucault är hela denna uppfattning om verkligheten och sexualiteten istället diskursiv. Att sexualitet skulle vara förtryckt, och att vi måste prata mer om vår sexualitet för att frigöra den, är helt enkelt en del av diskursen om just sexualitet. Tanken om att sexualiteten faktiskt blir allt friare skulle kunna förstås som mötet mellan denna hegemoniska sexualitetsdiskurs och diskursen om vårt samhälles ständiga sociala progressivitet – ett möte där båda diskurserna förstärker varandras hegemoniska ställning jämt mot existerande motdiskurser. Denna uppfattning om ständig progressivitet går exempelvis att ifrågasätta när det kommer till just uppfattningar och acceptans kopplat till icke-monogami, eftersom icke-monogama praktiker på intet sätt är en ny företeelse, utan något som kommit och gått i en västerländsk kontext under det senaste århundradet, samt även är traditionellt förekommande i många delar av världen.

Nyckeln till den modernt frigjorda icke-monogama sexualiteten är enligt diskursen inneboende i den ständigt förespråkade kommunikationen individer emellan.

- ...när man ingår i en poly-relation [...] då behöver man ju kommunicera med varandra från början, [...] så att ah, det kräver ju nån form av mer kommunikation med varandra.
- Absolut, jag vill bara lägga in en disclaimer, att man kan ju kommunicera ändå, fast man inte liksom har en poly-relation.
- Ja, gud absolut, men det blir ju nån form utav tvång till det. (Ligga med p3)

Foucault skulle här vända sig emot synen på ökad kommunikation som något absolut frigörande. Nya språkliga termer och ökande kommunikation kring sex och sexualitet bidrar nämligen till att nya normer skapas kring sexuell identifikation och *hur* vi ska ha sex och relationer. Dessa normer är inte nödvändigtvis friare än de tidigare normerna. Upplevelsen av ökande frihet är, som nämnts tidigare, diskursivt skapad genom förståelsen om social progression. ”Tvånget” till kommunikation i icke-monogama relationer, som diskuteras i citatet ovan, kan exempelvis ses som en ny norm i sig, där individer åläggs att dela med sig av sina upplevelser, känslor och önskningar i allt högre grad; kanske inte alla gånger av egen upplevd vilja till detta, utan snarare på grund av en normativ förväntan i icke-monogama relationer. Foucault skulle argumentera att denna ökade kommunikation helt enkelt är ett led i processen av ökande governmentalitet, där den produktiva makten allt mer sipprar in i individers liv och upplevelse av sig själva, sitt beteende, sina tankar, upplevda behov och önskningar. Praktiserad icke-monogami skulle, med detta perspektiv, även kunna ses sprida denna normaliserande makt i allt högre utsträckning eftersom allt fler kontaktytor och potentiella lokala härdar av diskursiv makt uppstår i mötet mellan individer genom att allt fler partners knyts samman i en allt finmaskigare väv av mer verbaliserade sexuella och emotionella relationer.

5.3.1 Post-feminism och nyliberalism

I de övergripande problemformuleringarna kopplat till monogami som presenterades inledningsvis i analysen framstår politik och självmedvetna politiska ställningstaganden som näst intill frånvarande. Ojämsliddhet mellan könen konstrueras som en (monogam) problembild endast i ett av mina empiriska material, nämligen RFSUs informationshäfte *Poly – Så funkar det* som riktar sig till ”personer som vill skaffa sig kunskaper kring polyfrågor”. Medan mitt övriga material främst består av mer eller mindre okorrigerat tal om inledande information, tips och tankar kring icke-monogami, är detta informationshäfte en mer genomtänkt uppmaning till ökad politisk medvetenhet kring jämställdhet och icke-monogami.

En ofta återkommande fråga som rör polyrelationer är frågan kring kvinnoförtryck. [...] För personer som själva definierar sig som poly är ojämställda relationsmönster snarare en motor för att leva i polyrelationer än en konsekvens av påtvingad flersamhet. (RFSU)

Generellt är dock jämställdhet mellan könen ett tema som utgör en väldigt liten del av diskursen om icke-monogami, åtminstone räknat i direkta politiska formuleringar. Något som däremot kopplas samman med feminism i talet om att öppna upp relationer är upplevelsen av att inte blir ägd, rätten att bestämma över sig själv och sin kropp samt friheten att *välja*.

Jag vill kunna bestämma själv vad jag gör med min kropp [...] Jag vill inte att någon annan kliver in i mitt liv och bara 'Ja men nu är jag din partner så nu får jag bestämma över vad du gör med din kropp och dina känslor.' Det blir som nått ägandeskap och då känner jag mig jättekvävd. Så för min del, att öppna upp lite mer kring dom här sakerna har gjort att jag känner mig friare [...] Det känns verkligen som en feministisk handling för mig att leva flersamt; att jag äger min kropp [...] det är det fria valet. (Sex+)

Trots att dessa ord till stor del stämmer överens med tidigare feministiska argument mot äktenskap och monogama normer så finns det också en markant skillnad. I detta feministiska ställningstagande för icke-monogami är det nämligen återigen individen som står i centrum, och inte kollektivet av kvinnor som lever i ojämställda monogama förhållanden eller på andra vis drabbas av tvåsamhetsnormen.

Det här passar mig. Mitt liv blir större och bättre av att kunna ha sex med nya människor. Att följa den insikten, trots att det finns en och annan förväntning som det krockar med, är ett feministiskt val för mig. (RFSU)

Detta fokus på kvinnans individuella lycka och fria val har kommit att teoretiseras som post-feministiskt; ett sätt att tänka som grundar sig på antagandet att jämställdhet mellan könen numera redan uppnåtts, vilket därmed förskjuter feminismens fokus från den kollektiva kampen om jämställdhet till att handla främst om personlig empowerment och kvinnors individuella frihet att välja (McRobbie, 2009).

Allt fler vill designa sina egna kärleksliv på sina egna premisser, med flera partners eller bara sex med andra eller på helt andra sätt. (Sex på riktigt)

Idén om den skraddarsydd relationen, anpassad efter de inblandade individernas önskemål, som den ultimata frigörelsen framträder starkt i diskursen om icke-monogami. Trots en viss medvetenhet om feminism och koncept som kvinnlig empowerment tycks talet om icke-monogami i slutändan främst handla om den enskilda individen. Den problemformulering som konstrueras i diskursen relaterar således främst till de hinder som uppstår för en diskursivt könsneutral och autonom varelse som inte vill få sin sexualitet eller sina valmöjligheter i privatlivet begränsade av det samhälleliga kravet på monogami. Med detta perspektiv konstrueras individen som universell, vilket paradoxalt nog i nästa led kombineras med en diskursivt pluralistisk förståelse av identiteter. Vidare konstrueras frigörelse som eliminerandet av alla samhälleliga hinder för individens autonoma vilja samt möjlighet att förverkliga sin valda identitet. Denna konstruerade verklighetsbild för därmed tankarna till en nyliberal diskursiv förståelse av verkligheten och jagets plats i samhället. Foucault skulle beskriva framväxten av detta perspektiv som ett led i den produktiva maktens individualiserande men samtidigt totaliserande process (1982:782), som Foucault menar ”strukturerar arenan av möjliga handlingar” (790, min översättning).

Avslutningsvis, eftersom Foucault menar att governmentalitet endast kan härska över fria subjekt; individer som har just friheten att välja utan inblandning av tvingande faktorer, kan den verklighetsuppfattning och subjektivitet som ligger till grund för den nutida diskursen om att öppna upp relationer förstås som ett uttryck för utvecklingen av just denna typ av makt, där makten härskar just *genom* individens fria val. Detta blir exempelvis tydligt genom den diskursiva uppfattningen att individen numera *måste* välja själv, vilket med en foucauldiansk analys kan förstås som en nyliberalistisk form av governmentalitet där det ständiga valet har blivit ett nytt tvång i sig som internaliserats av individen:

Baksidan är att vi står för så många olika val, ibland är det svårt att slå sig till ro och acceptera good enough. Men ingen annan än du kan avgöra hur du vill leva. (Mama.nu)

6. Sammanfattning och diskussion

I talet om att öppna upp monogama relationer konstrueras monogami som problematiskt av ett antal olika anledningar som främst relaterar till olika krav och upplevda hinder som monogamin sätter upp för det individuella subjektet och dess självförverkligande. Monogami förstås som en socialt konstruerad norm om hur intimitet ska se ut och organiseras. Något som dock lämnas oproblematiskt i talet om att öppna upp en relation är förståelsen att intimitet på olika vis fortfarande främst ska organiseras i tvåsamma relationer, även om dessa inte behöver vara monogama. Här blir det tydligt att de uppfattningar om icke-monogami som skapas genom talet om att öppna upp relationer fortfarande är starkt influerade av en normativ förståelse av känslor och intimitet som något som endast kan förverkligas i visserligen parallella men alltid officiellt definierade och helst tvåsamma relationsenheter. I talet om att öppna upp en relation konstrueras dock icke-monogama relationspraktiker som helt fria från normer. Dessa öppna relationspraktiker förstås nämligen som utformade endast med individens autonoma vilja och begär som referens.

Diskursen om icke-monogami och talet om att öppna upp relationer har ett ambivalent förhållningssätt till kön. En viss förutfattad syn på kön konstrueras i diskursen, där framför allt kvinnor som väljer att leva icke-monogamt konstrueras som starka, självständiga och politiskt medvetna. Män däremot tillskrivs aldrig dessa epitet, antagligen för att de underförstått redan anses ha dessa egenskaper i egenskap av att de är just män. Alla som lever icke-monogamt antas dock genom diskursen om icke-monogami vara jämlika subjekt som har likartade möjligheter i samhället, oavsett kön. Detta antagande bidrar därmed till att både reproducera och dekonstruera normativa uppfattningar om kön. Samtidigt ger detta perspektiv upphov till en universell och individualiserad syn på verkligheten, vilket osynliggör faktumet

att olika diskursiva maktrelationer fortfarande existerar och skapar olika materiella effekter kopplat till exempelvis kön. Mitt resultat stärker således Haritaworns et al. (2006) påstående om icke-monogama diskursers osynliggörande av mindre privilegierade grupper samt Robinsons argument att icke-monogami fortfarande måste ”placeras i ett ramverk som medger att icke-monogami, liksom monogami, opererar i en patriarkal kontext där kvinnor och mäns sexuella aktörskap fortfarande är kopplade till dominanta ideologier om kvinnlig kontra manlig sexualitet” (1997:149, min översättning).

Diskursens individualiserade syn på samhället påverkar även förståelsen av frigörelse. I diskursen framträder synen på frigörelse först och främst som något individuellt. Även när talet om att öppna upp refererar till feminism så kopplas den icke-monogama frigörelsen främst ihop med den individuella kvinnans empowerment och fria val. På så vis framträder diskursen om icke-monogami snarare som ett uttryck för ett post-feministiskt och nyliberalt tankesätt, där kollektiv kamp för kvinnors rättigheter och frigörelse inte längre står i centrum.

I motsats till både Giddens syn på demokratiska relationer och de tidigare feministiska argumenten för icke-monogami, menar jag därför att dagens svenska heterosexuella diskurs om att öppna upp relationer *inte* bör förstås som varken anti-kapitalistisk eller absolut feministisk. Diskursen kan snarare ses som ett led i den nyliberala individualismens utveckling. Tvärt emot Giddens syn på sexualitet och relationer som allt mer frigjorda och jämställda, kan sexualitet och icke-monogama relationer idag, med ett foucauldianskt perspektiv, ses som en mekanism av vad som kan kallas ”nyliberalistisk governmentalitet” (Lorenzini 2018:158-9). Genom att uppfattningar om sexualitet och relationer idag har blivit diskursivt pluralistiska kan fältet av möjliga sexuella förbindelser idag liknas vid en *uppfattat friare* marknad, där individen dock, med sin frihet (eller tvång) att välja mellan alla möjliga olika sexuella partners och relationer, nu är mer utsatt för makt kring just sex, begär och relationer än någonsin tidigare. Frigörelse, i relationella termer, bör numera således *inte* bestå i ett absolut krav på större frihet att välja. Med det sagt förespråkar jag inte heller en återgång till tidigare monogama normer. Frigörelse i en relationell kontext skulle istället kunna bestå i ett försök att dekonstruera normer och förförståelser kring organiseringen av intimitet samt de subjektsskapande processer som Foucault numera skulle mena struktureras genom mekanismer av nyliberal governmentalitet och idéer om individens fria val.

Empiriskt material

Poddar

Alla våra ligg. (2017). "Eftersnack: Tips För Öppen Relation". Itunes. [nedladdad 2020-04-19].

Det goda samlaget. (2015). "Tredje pilot : PolyKlas – öppna relationer vs paris". Itunes. [nedladdad 2020-04-19].

Kärlek i p4. (2018). "Funkar en öppen relation".
<https://sverigesradio.se/sida/avsnitt/1066211?programid=4894> [nedladdad 2020-04-19].

Ligga med p3. (2016). "Att vara polyamorös handlar om kärlek".
<https://sverigesradio.se/sida/avsnitt/807339?programid=3940> [nedladdad 2020-04-19].

Ligga med p3. (2018). "Min flickvän får en high-five när hon legat med någon annan".
<https://sverigesradio.se/sida/avsnitt/1195230?programid=3940> [nedladdad 2020-04-19].

Sex+. (2018). "Fria relationer". Itunes. [nedladdad 2020-04-19].

Sex på riktigt. (2019). "10. Hur kan vi ligga med andra utan att paja relationen?". Itunes. [nedladdad 2020-04-19].

Singelrådet. (2019). "#116 Poly – så funkar det". Itunes. [nedladdad 2020-04-19].

Textmaterial

Boström, Towe. (2016). "Fem saker du MÅSTE tänka på om du är sugen på en öppen relation". *Expressen*. <https://www.expressen.se/omtalat/sex-och-relationer/fem-saker-du-maste-tank-a-pa-om-du-ar-sugen-pa-en-oppna-relation/> [nedladdad 2020-04-19].

Fria relationsgruppen. (2012). *Poly – Så funkar det*. RFSU Stockholm.
<https://www.rfsu.se/globalassets/praktikor/poly-sa-funkar-det.pdf> [nedladdad 2020-04-19].

Fria relationsgruppen. (2017). *Frågor och svar om öppna relationer*. RFSU Stockholm.
<https://www.rfsu.se/globalassets/pdf/fragor-och-svar-om-oppna-relationer---.pdf> [nedladdad 2020-04-19].

Mama.nu. (2017). "Karin är gift men har sex med andra: 'Det har gjort småbarnsåren enklare'". *Mama.nu*. <https://mama.nu/mamaliv/sex-relationer/karin-39-att-ha-flera-sexpartners-har-gjort-smabarnsaren-enklare/> [nedladdad 2020-04-19].

Nilsson, Malin. (2017). "9 saker att tänka på om du vill ha ett öppet förhållande". *Nyheter24*.
<https://nyheter24.se/nyheter/trender/888354-9-saker-oppet-forhallande> [nedladdad 2020-04-19].

Referenser

- Bacchi, Carol.** (2009). *Analysing Policy: What's the problem represented to be?* Upplaga 1. French Forest: Pearson.
- Boréus, Krisitina., Bergström, Göran.** (2018, reds.). *Textens mening och makt*. Lund: Studentlitteratur.
- Butler, Judith.** (2007). *Genustrubbel: feminism och identitetens subversion*. Översättning: Suzanne Almqvist. Göteborg: Daidalos.
- Börjeson, Mats., Palmblad, Eva.** (2007, reds.). *Diskursanalys i praktiken*. Stockholm: Liber.
- Foucault, Michel.** (1977-8). *Security, Territory, Population - Lectures at the Collège de France*. Engelsk översättning: Graham Burchell. Palgrave Macmillan.
- Foucault, Michel.** (1982). "The Subject and Power". *Critical Inquiry*. Vol. 8(4), s. 777-795.
- Foucault, Michel.** (1987). *Övervakning och Straff*. Översättning: C G. Bjurström. Lund: Arkiv Förlag.
- Foucault, Michel.** (2002). *Sexualitetens Historia - Band I: Viljan att veta*. Översättning: Britta Gröndahl. Göteborg: Daidalos.
- Engels, Friedrich.** (2008/1884). *Familjens, privategendomens och statens ursprung*. Lund: Murbruk förlag
- Giddens, Anthony.** (1991). *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, Anthony.** (1995). *Intimitetens omvandling: Sexualitet, Kärlek och Erotik i det Moderna Samhället*. Översättning: Mats Söderlind. Lund: Nya Doxa.
- Haritaworn, Jin.** et al. (2006). "Poly/louge: A Critical Introduction to Polyamory". *Sexualities*. Vol 9(5), s.515–529.
- Klesse, Christian.** (2014). "'Loving More Than One': On the discourse of Polyamory". *Love. A question for feminism in the twenty-first century*. s.63-76. reds. Anna G. Jónasdóttir & Ann Ferguson. New York: Routledge/Taylor & Francis Group.
- Lorenzini, Daniele.** (2018). "Governmentality, subjectivity, and the neoliberal form of life". *Journal for Cultural research*. Vol. 22(2), s.154–166.
- Madison, D. Soyini.** (2012). *Critical Ethnography. Method, Ethics, and Performance*. Thousand Oaks: Sage.
- McRobbie, Angela.** (2009). *The Aftermath of Feminism: Gender, Culture and Social Change*. London: SAGE Publications Ltd.
- Moors, Amy.** (2017). "Has the American public's interest in information related to relationships beyond "the couple" increased over time?". *Journal of Sex Research*. Vol. 54(6), s.677–684.
- Robinson, Victoria.** (1997). "My Baby Just Cares For Me: feminism, heterosexuality and non-monogamy". *Journal of Gender Studies*. Vol. 6(2), s.143-157.

Rocha, Mona., Rocha, James. (2019). “Love, Sex, and Social Justice: The Anarcha-Feminist Free Love Debate”. *Anarchist Studies*. Vol. 27(1), s.63-82.

RFSU. (2017). *Frågor och svar om öppna relationer*. Fria relationsgruppen, RFSU Stockholm.

Sadler, Brook. (2018). “Love as Emotion and Social Practice: A Feminist Perspective”. *Analyze: Journal of Gender and Feminist Studies*. Issue 11, s.16-37.

Santos, Ana Cristina. (2019). “‘One at a Time’: LGBTQ Polyamory and Relational Citizenship in the 21st Century”. *Sociological Research Online*. Vol. 24(4), s.709 –725.

Sizemore, Kayla M., Olmstead, Spencer B. (2017).”Willingness to Engage in Consensual Nonmonogamy Among Emerging Adults: A Structural Equation Analysis of Sexual Identity, Casual Sex Attitudes, and Gender”. *The Journal of Sex Research*. 54(9), s.1106–1117.

Thompson, Ashley E, et al. (2018a). “Exploring Heterosexual Adults’ Endorsement of the Sexual Double Standard among Initiators of Consensually Nonmonogamous Relationship Behaviors”. *Sex Roles*. Issue 79, s.228–238.

Thompson, Ashley E., et al. (2018b). “Young men and women’s implicit attitudes towards consensually nonmonogamous relationships”. *Psychology & Sexuality*. Vol. 9 (2), s.117–131.

Willis, Abbey S. (2019). “‘One among many’? Relational panopticism and negotiating non-monogamies”. *Sexualities*. Vol. 22(4), s.507–531.